

S předsedkyní slovenské Ligy proti rakovině MUDr. Evou Sirackou:

Mateřská řeč se nedá zapomenout

Pani doktoro, slyšel jsem, a vaše přejemná čeština tomu nasvědčuje, že i vaše kořeny sahají za řeku Moravu?

Moje maminka i otec byli Moravané. Maminka z Uherského Hradiště a otec z Rožné nad Pernštejnem. Já jsem se narodila v Uherském Hradišti, i moje sestra, až bratr se už narodil na Slovensku. Otec jako mladý soudce přišel hned po vzniku československého státu na Slovensko do Nitry, kde se seznámil s maminkou, která tam pracovala jako úřednice. Zřejmě z Uherského Hradiště do Nitry nebylo až tak daleko. Ale jak tehdy bylo zvykem, když jsme se měly - moje sestra a já - narodit, tak maminka šla rodit domů do Uherského Hradiště. Tak nevím, zda jsem více Moravanka po rodičích nebo podle místa narození, ale tím, že od dětství žiji na Slovensku, tak samozřejmě patřím i sem. Přesto v duši jsem stále Čechoslovák, to se prostě nedá jen tak smazat.

I za Slovenského státu tu otec zůstal s celou rodinou jako takzvaný nepostradatelný, i když byl ve státní službě, kde se to sledovalo přísněji. Dokonce ho povýšili a přešel jako rada na nejvyšší soud a stal se předsedou senátu, takže ani v tu těžkou

a tvrdou dobu Slováci neměli vůči němu žádné výhrady. Vzpomínám si, že Čechů zde tehdy bylo hodně, přestože mnozí museli odejít. Na Moravu jsme vždy jezdili do Rožné nad Pernštejnem, kde žil otcův bratr, takže styk s Moravou jsme měli stále a dnes, když člověk přejde hranici, tak do češtiny hned vpadne bez problémů. I když mám-li mluvit nebo dokonce psát česky, tak už musím trochu přemýšlet nad gramatikou, ale přece jen mateřská řeč se nedá zapomenout.

Mohu se zeptat, zda máte obě občanství?

Když se hovořilo, že bychom mohli mít i české občanství, tak

jsem i já o ně požádala. Člověk má pocit, že přestože téměř celý život prožil na Slovensku, svými kořeny přece jen patří i tam, kde se narodil. Také se mi zdálo, že při mé práci by mi to mohlo pomoci při vybavování viz do zahraničí. Ale žádost mi zamítli s odůvodněním, že jsem nikdy neměla trvalé bydliště v České republice. Po této odpovědi jsem trochu zatrpkla a řekla si: Dobře, budu se vydávat za Evropanku.

Jaký je váš dnešní vztah k češtině?

Každý jazyk obohacuje. Jsem člověk, který když překročí hranici do Čech, tak mluví česky, v Rakousku německy, když se dostanu do Francie, mluvím francouzsky, jinde zase anglicky. Takže nevím, proč bych měla dělat nějaké rozdíly, každá řeč je projevem určitého vzdělání. Lidé mohou mít různé názory, ale stále platí: čím je vyšší vzdělanostní úroveň, tím méně to vadí ve vzájemném kontaktu. Proto je smutné vidět dnešní malé děti, které už nemají takovou možnost vzájemného kontaktu s druhým jazykem, a tak už vlastně přestávají rozumět. Vidím to na své vnučce, když jí čtu třeba Čapkovy povídky O pejskovi a kočička, a ona mi řekne: Čti mi slovensky,

já ti nerozumím. Trápí mě to, že české výrazy jsou dnešním dětem už natolik vzdálené, že jim nerozumí. A to je smutné. Naštěstí stále existují lidé, kteří vzájemnou kulturu pěstují a snaží se udržovat výměny herců, divadel a tak dále. To je velice potřebné, i když je to - hlavně finančně - velmi náročné.

Jak se podle vašich zkušeností projevilo rozdělení republiky na spolupráci mezi českými a slovenskými onkology?

Ještě za federace byla Bratislava jakýmsi československým onkologickým centrem. Náš ústav pod vedením profesora Thurzy se vypracoval na špičkové pracoviště. On měl totiž takové zvláštní charisma, že si uměl získat lidi všude, i v politických kruzích, i v zahraničí, a z toho jsme těžili značné výhody. Měli jsme možnost často cestovat na různé zahraniční kongresy, o to se on skutečně velmi zasloužil, a to se samozřejmě projevilo na celkové úrovni a uznání našich odborníků. S českou onkologickou společností máme i dnes velice úzké styky, ale přesto mám dojem, že zejména u mladších lidí zájem o tuto propojenost už opadá. Asi je to pochopitelné nejen proto, že hranice tu existuje a každý si ji musí uvědomit, když přes ni přechází, musí si měnit peníze, musí platit podstatně dražší hotely a tak dále, ale i proto, že dnes už každý má velké možnosti konfrontovat se po celém světě. Některé vědecké společnosti přesto pracují i nadále spolu. Například v Brně vychází časopis Klinická onkologie, kde je nadále redakční rada sestavena ze zástupců obou republik. A je dobře, že se stále setkávají a mají možnost si pomáhat, protože odbornost by měla být bez hranic.

V Lize proti rakovině, kterou jste založila, se dnes věnujete zejména osvětě a popularizaci poznatků mezi laickou veřejností. Jak hodnotíte výsledky na tomto poli a co vám osobně přináší?

Když člověk pracuje půl století v onkologii, přichází na mnohé věci, které se mohly řešit líp. Už v předrevolučních dobách jsme pocítovali určité vakuum, že pacienti a jejich rodinní příslušníci by potřebovali více informací o této zákeřné nemoci. Věděli jsme, že v jiných zemích tuto funkci velmi dobře plní podobné ligy, například francouzská má už 80 let, nor-

ská přes 50. A tyto ligy se staly nejen užitečným, ale i uznávaným partnerem zdravotní sféry a zejména státní správy, která není schopna utáhnout celý boj s rakovinou ani finančně, ani materiálně, ani morálně. Za komunistů ale nebylo možné, aby tu existoval spolek, do kterého by nikdo nemohl mluvit, takže hned po revoluci jsme se domluvili na našem ústavu, vyzvali jsme i Brňáky a založili jsme tehdy ještě federální Ligu, která se po rozdělení státu také rozdělila. Ještě v roce 1990 jsme se přihlásili do Evropské asociace, kde nás od té doby už berou za partnery, i když snad trochu chudobnější - chudší, no vidíte, to už jsou ty problémy s češtinou. Teď jsme tu měli v Časté-Papierničce setkání Lig střední a východní Evropy, jejichž problémy jsou nám vzájemně velmi blízké, protože děláme stejnou věc jako na Západě, ale nemáme k tomu tolik prostředků. Tak se vždy radíme, v čem bychom si mohli pomoci. S českou Ligou v Praze jsme ve velmi dobrém kontaktu, navzájem si vyměňujeme naše materiály a zkušenosti z jednotlivých kampaní.

Poslední otázka: Co připravujete například na druhé pololetí?

My jsme prorazili zejména onkologickou výchovou na školách, za co jsme dostali velkou pochvalu. Ani v Evropě to ještě nefunguje na úrovni, jak jsme to zavedli my, že jsme díky vstřícnosti ministerstva školství dostali onkologickou výchovu do osnov jako volitelný neklasifikovaný předmět. Dnes se už k této výchově řadí asi 50 středních škol na Slovensku a za co jsme byli pochváleni dokonce až v Evropské komisi a Evropském parlamentu, že opět s požeňáním ministerstva školství jsme zavedli postgraduální výchovu profesorů onkologické výchovy. V zahraničí je o to obrovský zájem, v podstatě jde o studium formou třídních seminářů, kde jim přednáší špičkoví odborníci o širokém spektru této problematiky. Samozřejmě vydáváme k tomu i příručky. Teď například jsme vydali odbornou publikaci od doc. ing. Čestmíra Altnera, DrSc. - mimochodem i on pochází z Moravy.

Už teď uvažujeme o dalším Dni narcisů. Ten má velký význam nejen proto, že si lidé uvědomují, že jiní potřebují pomoc, a nikdo neví, zda tuto pomoc nebude potřebovat i sám. Touto malou květinou vyjadřují i podporu a díky těm, kteří se s touto zákeřnou nemocí celé roky bojí, ať už lékaři, zdravotní sestry, ale i psychologové a další. Při-

nášší to z roka na rok větší finanční úspěch a máme dojem, že i tím se přibližujeme západní Evropě a světu. I když oni už nevynakládají tolik prostředků na propagační materiály a letáky jako my, neboť základní osvěta je u nich už dále, takže mohou dávat až 70 % příjmů na podporu výzkumu a do jiných oblastí jako je oblast psychosociální, budování hospiců, poradenské služby pro pacienty, pro rodiče s dětmi postiženými nádorovým onemocněním. Ale u nás je tato výchova ještě velmi zanedbaná. Proto si myslíme, že díky onkologické výchově na školách vyrůstá nová generace, které tento problém už bude bližší, neboť už teď mluví o diagnostice, o základech léčby, navštěvují nemocnice i svépomocné kluby a dívají se na to jako na civilizační nemoc bez hororů a bariér, jaké ještě stále obklopují většinu populace.

Připravujeme další rozsáhlý skríningový projekt prevence kolorektálního karcinomu, tedy rakoviny hrubého střeva a konečníku, která je velkým problémem

ve světě i u nás a tato diagnóza se už dostává na druhé místo u mužů i u žen. A c o

je horší, až v 80 % přichází pacient k lékaři už ve velmi pokročilých stadiích, kdy naděje na vyléčení je už velmi malá. Proto peníze z letošního Dne narcisů jsme hned vrátili společnosti zpět s tím, že jsme podpořili různá oddělení nemocnic, hospicovou službu, ale značnou část jsme vyléčili právě na tento projekt, kde chceme masovou kampaní přivést lidi k tomu, aby si všimli včasných příznaků a využili možnost vyšetření pomocí speciálních testů. Jako Liga proti rakovině budeme lidi informovat a přesvědčovat, aby tuto možnost využili, neboť mnozí ani nevědí, že je tu skutečně velká naděje, pokud se nádor zjistí včas.

Jiří Výborný
Foto: autor

Ladislava Vychodila je zbytečně představovat, protože jeho dílo je všeobecně známé: stalo se součástí slovenské i české, evropské i světové kultury. Ministr kultury SR Milan Kňažko měl důvod udělit mu letos v červnu cenu za celoživotní dílo.

Vychodil se po celá desetiletí své výtvarné a divadelní aktivity neomezoval na jedno divadlo ani na jednu kulturu. Souviselo to jistě s narůstajícím zájmem o jeho scénografii v širším evropském i světovém kontextu. Nebyť jeho spjatosti s českou meziválečnou uměleckou avantgardou, nebylo by ani jeho poválečné pozoruhodné tvorby. I přes složitosti válečných let mladý Vychodil

Pocta scénografovi

si našel cestu k Františku Tröstrovi do Prahy, aby mu ten nahradil zavřené české vysoké školy. S těmito poznatky potom Vychodil po roce 1945 mohl vytvářet moderně orientovanou scénografii na scéně SND v Bratislavě, vybudovat školu scénografie na Divadelní fakultě VŠMU a vychovat tři generace slovenských scénografů. Za velkou věc může považovat, že ho ke spolupráci v šedesátých letech přizval český režisér Alfréd Radok, s nímž vytvořil dnes už legendární inscenace, především Rollandovu Hru o lásce a smrti. **Toto setkání ovlivnilo Vychodilovu práci v celé druhé polovině jeho uměleckého působení: režisér uvolnil ve výtvarnickovi zdroje obrazotvornosti, ukázal mu možnosti využití principu montáže jako stavebního prvku scénografie.** Také pro samotného Radoka bylo setkání s Vychodilem velmi důležité. Neváhal mu napsat v dojemném dopise už ze švédského exilu, že tato spolupráce dala jeho životu jistý smysl.

Vychodil zůstal věrný své rodné Moravě a moravským divadlům, s nimiž po celá desetiletí trvale spolupracuje. Když někomu tato cena za celoživotní dílo patřila a patří, tak je to právě Ladislav Vychodil. Dokazuje, že hluboké kořeny v domácí půdě dovolují široký záběh do evropského prostoru. V době úvah o osudu malých kultur v současné době v Evropě Vychodilova práce dokazuje, že rozhodující je tvořivé poselství jiným. Kdyby ho Vychodil neposkytoval, nebylo by pozvání pracovat nejen v Evropě, ale i na druhé straně Atlantiku.

Ladislav Lajcha